

**Спілка економістів України
Національний університет водного
господарства та природокористування
Інститут Європейської інтеграції**

**ПРОБЛЕМИ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ТА ПРИРОДНО-
РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ:
ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ТА ІНВЕСТИЦІЇ**

Збірник наукових праць

*Випуск XIX
№ 3*

**Київ, СЕУ / Рівне, НУВГП
2013**

ББК 65.9.49:65.9.26
УДК 332.1:336:330.322
П78

*Рекомендовано до друку вченою радою Національного
університету водного господарства та природокористування.
(Протокол №9 від 23 жовтня 2013 року)*

Видання засновано у 1995 році. Затверджено постановою президії ВАК України від 11 жовтня 2000 року № 1-03/8, внесено до переліку №6 фахових видань. Пролонговано постановою президії ВАК України від 18 січня 2007 року №1 – 05/1 (перелік №19) наукових фахових видань України, також 1 липня 2010 року №1-05/5 (перелік, п. 138)

Редакційна колегія:

Павлов В.І., д.е.н., проф., (головний редактор); Лазаришина І.Д., д.е.н., проф., (заступник гол. ред.); Меліхова Т.А., к.геогр.н., доцент, (відповід. секретар); Гринчуцький В.І., д.е.н., проф.; Галиця І.О., д.е.н., проф.; Гуменюк В.Я., д.е.н., проф.; Євдокименко В.К., д.е.н., проф.; Кравців В.С., д.е.н., проф.; Левицька С.О., д.е.н., проф.; Павліха Н.В., д.е.н., проф.; Римар М.В., д.е.н., проф.; Стельмашук А.М., д.е.н., проф.; Хвесик М.А., д.е.н., проф.; Шурик М.В., д.е.н., проф.

Рецензенти:

Войноренко М. П. – доктор економічних наук, професор;
Лендел М. А. – доктор економічних наук, професор;
Подольчак Н. Ю. – доктор економічних наук, професор.

Збірник наукових праць висвітлює результати досліджень проблем фінансової політики та інвестиційного сприяння процесам сталого просторового розвитку регіону. Розглядаються теоретичні, методологічні і практичні аспекти трансформації економіки та соціальної інфраструктури, екологізації та раціонального природокористування.

Загальнодержавне видання. Свідоцтво державного комітету інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України № 10457 серія КВ від 27.09.2005 р.

ББК 65.9.49:65.9.26
УДК 332.1:336:330.322

© Спілка економістів України, 2013
© Національний університет водного господарства та природокористування, 2013
© Інститут Європейської інтеграції, 2013

ЗМІСТ

Розділ 1. Інтеграція та інноваційна трансформація	6
Акімова Л. М. <i>Сучасний стан та проблеми розвитку фінансового лізингу в Україні</i>	6
Гасука Л. О. <i>Якісна складова продовольчої безпеки регіонів України</i>	15
Кондрацька Н.М. <i>Сучасний стан та напрями удосконалення системи управління проблемними активами</i>	23
Кузнєцова Т. В., Шергіна Л. А. <i>Особливості формування моделей соціальної відповідальності бізнесу в зарубіжних країнах</i>	30
Мельник Л. М., Дума В. А. <i>Міжнародний досвід формування муніципальних фінансів</i>	38
Осадча О. О. <i>«Фінансовий результат» і «результативність» господарської діяльності: економічна категорія та об'єкти бухгалтерського обліку</i>	48
Тимошенко І. О. <i>Формування пріоритетів інноваційної політики з урахуванням ресурсного потенціалу регіону</i>	56
Розділ 2. Менеджмент, маркетинг та логістика	72
Веретін А. С., Бритченко І. Г. <i>Продуктивність торговельної діяльності: споживчої кооперації регіону: сучасні тенденції та напрями вдосконалення</i>	72
Вовк В. М. <i>Зрілість підприємства до впровадження системи управління якістю</i>	81
Павлов В.І., Гісюк О. В. <i>Механізми управління корпоративними правами держави</i>	89

Гус В. М. <i>Особливості лісгосподарського виробництва та основні пріоритети розвитку галузі</i>	97
Заремба В. М., Мазурик С. М. <i>Тенденції розвитку агропромислового комплексу регіону</i>	104
Науменко С. В., Подлевський А. А. <i>Визначення завдань та критеріїв розвитку промислового виробництва в регіоні</i>	116
Савуцик А. І. <i>Суперечності і закономірності розвитку процесів злиття та поглинань в Україні</i>	127
Строченко Н. І., Пахаренко О. В., Судук О. Ю. <i>Якість, стандартизація, сертифікація: методологічні засади розвитку</i>	134
Чуприна А. І., Панчук О. П. <i>Роль інвестиційної складової в забезпеченні економічної безпеки регіону</i>	143
Шило Ж.С., Кравчун О.В. <i>Проблеми та перспективи розвитку кредитного ринку України</i>	151
Розділ 3. Соціальна інфраструктура та екологізація	158
Безтелесна А. І. <i>Удосконалення регулювання розвитку більш чистого виробництва продуктів харчування в Україні</i>	158
Білоус Н. М. <i>Динаміка концентрації ринку суб'єктів страхування життя в Україні</i>	166
Заячківська О. В. <i>Розкриття інформації про виплати працівникам у фінансовій звітності суб'єктів державного сектору</i>	175
Лесняк О. Ю. <i>Екологічна складова підтримання економічної безпеки підприємства</i>	181

Мальчик М. В. <i>Маркетингова складова в системі управління промисловим підприємством</i>	188
Мороз Е. Г. <i>Державно-приватне партнерство у сфері водопровідно-каналізаційного господарства України</i>	194
Ольшанцева Т. О., Брігченко І. Г. <i>Конкурентні переваги ВНЗ в умовах реформування освіти України</i>	202
Павлов К. В. <i>Підвищення доступності житлових кредитних ресурсів</i>	211
Рижков О. Ф. <i>Законодавчі ініціативи впровадження екологічно чистого виробництва</i>	219
Солодкий В. О. <i>Проблеми забезпечення сталого розвитку сільськогосподарського виробництва</i>	225
Розділ 4. Природокористування та ресурсозбереження	235
Клименко М. О., Войтишина Д. Й. <i>Критеріальні підходи при оцінці вартості басейнів водних об'єктів</i>	235
Лукін С.О., Маланчук А. <i>Матеріально-сировинний потенціал регіону: стан та перспективи використання</i>	241
Мельник А. В., Пашечко О. А. <i>«Кольорова скриня» паливно-енергетичного комплексу</i>	246
Павлов В. І., Ткачик В.І. <i>Забезпечення енергетичної безпеки регіону</i>	255
Павлова І. І., Федина К. М. <i>Аналіз фінансування природоохоронних заходів в регіоні</i>	261

етапі можуть виникати складнощі іншого характеру. По-перше, не всім підприємствам вдається потрапити на даний етап, оскільки після наявності процесів занепаду значна частина підприємств ризикує бути ліквідованою як юридична особа. По-друге, більшість підприємств вже здійснила впровадження системи управління якістю на попередніх етапах життєвого циклу, а відтак потребує лише нагляду за впровадженою системою та поновлення отриманого сертифікату.

Таким чином, підприємство можна вважати зрілим і готовим до впровадження в своїй діяльності системи управління якістю на трьох етапах життєвого циклу: на етапі юності, досвідченості та відродження, оскільки саме в ці періоди в діяльності підприємства відсутні реальні перешкоди для розвитку даної системи (табл.1). Із зазначеного слідує, що кожне підприємство в межах окреслених трьох етапів самостійно обирає для себе період своєї зрілості та необхідності наступного етапу розвитку, в тому числі і етапу впровадження систем управління як наступного витку розвитку підприємства.

Бібліографія

1. Dorota Godyń. **Etapy wdrażania Systemu Zarządzania Jakością wg ISO 9001** – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://artelis.pl/artykuly/43834/Etapy-wdrażania-Systemu-Zarządzania-Jakoscia-wg-ISO-9001>

2. Гэлбрейт Дж. **Новое индустриальное общество**: Пер. с англ., Москва: ООО «Издательство АСТ»; ООО «Транзиткнига»; СПб.: Terra Fantastica, 2004, 602 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://financepro.ru/economy/7877-d.-gjelbreijt.-novoe-industrialnoe-obshhestvo.html>

3. Калита Т. **Три уровня зрелости системы управления качеством** – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://exsolver.narod.ru/Artical/Managem/quality_man4.html

4. Монастирський Г.А. **Теорія організації**: Навч. посіб., Київ: Знання, 2008, 319 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://pidruchniki.ws/15840720/menedzhment/teoriya_organizatsiyi_-_monastirskiy_gl

Рецензент: д.е.н., професор Павлов В.І.

УДК 347.191.4

В. І. ПАВЛОВ
О. В. ГІСЮК

МЕХАНІЗМИ УПРАВЛІННЯ КОРПОРАТИВНИМИ ПРАВАМИ ДЕРЖАВИ

У статті розглянуто корпоративні права держави, механізми управління державними корпоративними правами, принципи, завдання та проблеми управління.

The article deals with the corporate law of the State management mechanism of state corporate rights, principles, objectives and problem management.

Ключові слова: корпоративні права, акціонерне товариство, корпоративне управління, корпоративне законодавство, держава.

На сьогодні основні положення щодо управління корпоративними правами держави законодавчо урегульовані, але механізми управління недостатньо ефективні. Це зумовлено особливостями проведення процесів корпоратизації, приватизації та становлення національної моделі корпоративного управління.

За період незалежності України проблемам розвитку корпоративного управління присвячено чимало наукових праць вітчизняних фахівців, зокрема: В. Базилевича, І. Бондар, З. Варналія, В. Вергуна, О. Вакульчик, А. Гальчинського, В. Гейця, Є. Григоренка, О. Грішної, В. Євтушевського, Ю. Єханурова, П. Єщенка, А. Задой, Д. Задихайло, Ю. Лупенка, В. Мандибури, І. Малого, М. Маліка, В. Шелудько та інших.

Метою статті є дослідження механізму управління корпоративними правами держави.

Відповідно до визначеної мети, передбачається вирішення таких завдань: розглянути визначення вітчизняних дослідників поняття "державні корпоративні

© Павлов В.І. – д.е.н., професор Національного університету водного господарства та природокористування;

© Гісюк О. В. - асистент Національного університету водного господарства та природокористування

права”; уточнити цілі, завдання та основні проблеми управління державними корпоративними правами; виявити особливості механізмів управління державними корпоративними правами.

Визначення поняття “управління державними корпоративними правами” в повному обсязі відсутнє як на законодавчому рівні, так і в науково-теоретичній літературі, що зумовлює різні підходи до тлумачення цього явища.

Українські спеціалісти із корпоративного права визначають державні корпоративні права як: – акції, частки в статутному фонді господарських товариств, що належать державі [9];

– специфічний вид прав, які не можна віднести однозначно ні до зобов’язальних, ні до речових прав [8];

– суб’єктивні права засновника (учасника) господарського товариства, що виникають унаслідок створення останнього і являють собою комплекс правомочностей управлінського та майнового характеру [8].

У зв’язку з тим, що держава є головним учасником (акціонером) в управлінні корпоративними правами, ці процеси повинні регулюватися лише законодавством та мати чітке визначення поняття “державні корпоративні права” на законодавчому рівні. Але в українському законодавстві однозначного визначення немає. Так, наприклад, відповідно до Цивільного кодексу України, корпоративні права – це права особи, частка якої визначається у статутному фонді (майні) господарської організації, вони включають правомочності на участь цієї особи в управлінні господарською організацією, отримання певної частки прибутку (дивідендів) конкретної організації та активів у разі ліквідації останньої відповідно до закону.

Господарський кодекс України дає таке визначення: корпоративних прав – це права особи, частка якої визначається у статутному фонді (майні) господарської організації, вони включають правомочності на участь цієї особи в управлінні господарською організацією, отримання певної частки прибутку (дивідендів) конкретної організації та активів у разі ліквідації останньої відповідно до закону, а також інші правомочності, передбачені законом та статутними документами [1].

Визначення корпоративних прав держави також аводяться у Законах України “Про акціонерні товариства”, (останові Кабінету Міністрів України “Про затвердження сновних концептуальних підходів до підвищення фективності управління корпоративними правами держави”.

Управління державними корпоративними правами, езважаючи на всю різноплановість, означає вплив на іяльність відповідних суб’єктів господарювання й воно ов’язане з необхідністю дотримання балансу інтересів уб’єктів корпоративних відносин і має враховувати інтереси ацікавлених осіб. Відповідно, цей баланс інтересів осягається за допомогою нормативно-правових норм, на снові яких функціонує правовий механізм управління державними корпоративними правами. Формування ормативно-правових засад управління державними орпоративними правами безпосередньо відображає тенденції озвитку політичних та економічних ідей, державної політики цодо управління об’єктами державної власності та визначає одальший розвиток самого управління державними орпоративними правами [3].

На сьогодні державний сектор визначається як коло овариств державної та комунальної власності та як коло б’єктів і підприємств із закріпленою часткою державного майна менше 50%. В Україні їх поширення зумовлене здійсненням процесів реформування власності. Так, найбільшим власником корпоративних прав є держава, яка має досить значний корпоративний портфель [4]. Однак ефективність системи управління державними корпоративними правами залежить від організації її роботи та від дієвості відповідних правових механізмів. Тому подальший плях розвитку економіки України вимагає визначення моделі оєднання ринкових принципів розвитку і пріоритетів соціальної справедливості та зумовлює необхідність розроблення сучасної системи стратегічного планування, оптимізації системи програмних документів, існуючих на даний час в Україні [2].

Специфіка управління акціонерними товариствами з державною часткою пов’язана із розміром пакета акцій, який належить державі, тобто від розміру пакета акцій пропорційно залежать владні повноваження при управлінні

[3]. Таким чином, акціонерні товариства з контрольним пакетом акцій, які належить державі – це найбільш ефективна форма узгодження приватних, групових і державних економічних інтересів.

При вирішенні питань ефективності управління державними корпоративними правами держава повинна реалізувати такі цілі:

- забезпечувати ефективне управління корпоративними правами,
- стимулювати інвестиційні шляхи розвитку державного корпоративного сектору економіки;
- здійснювати управління корпоративним сектором у межах переважно реалізації соціальних функцій,
- підвищити роль господарських товариств з державною часткою у вирішенні нагальних соціальних потреб;
- забезпечити стабільність і передбачуваність управління державними корпоративними правами.

Для цього необхідно запровадити системний підхід до управління державними корпоративними правами, який би забезпечував підвищення ефективності використання державного майна. Крім того, на всіх стадіях формування цілей і стратегії управління існує зворотній зв'язок організації корпоративного управління, що призводить до різностороннього розвитку управлінської структури [2].

Вищезазначені цілі враховують специфіку державної власності та специфічні функції держави. Корпоративна власність спрямована на об'єднання прибутків шляхом підприємницької діяльності, заснованої на отриманому при цьому корпоративному капіталі. Державна власність, за умови її входження до корпоративного капіталу, не може звільнитися від завдань, обумовлених соціальною функцією держави – забезпечення суспільних потреб. Тому управління державними корпоративними правами може призвести до неузгодженості між цілями і мотивами держави у корпораціях та мотивами її власників, оскільки передбачає різні механізми управління.

Сукупність механізмів утворює систему управління державними корпоративними правами. Від того, яким чином реалізуються механізми корпоративного управління, залежить ефективність системи управління в цілому [5]

Проблеми управління державними корпоративними правами обумовлені особливістю становлення національної моделі корпоративного управління та впливають на ефективність організаційно-управлінського механізму державних корпоративних прав. Механізми корпоративного управління умовно можна об'єднати у дві основні групи: внутрішні – організаційно-управлінський механізм, та зовнішні – організаційно-економічний механізм. Зовнішні механізми мають загальний характер для всіх акціонерних товариств.

Внутрішні механізми враховують специфіку кожного конкретного акціонерного товариства. Від того, яким чином реалізуються механізми корпоративного управління, залежить їх ефективність. При цьому реалізація внутрішніх механізмів визначає роботу окремих акціонерних товариств, а реалізація зовнішніх механізмів є підсумком діяльності корпоративного сектору економіки в цілому в країні.

Вищезазначені механізми корпоративного управління створюють правове поле для визначення повноважень, прав і відповідальності різних учасників корпорації й регулюють їх взаємовідносини. Особливостями управління акціонерними товариствами, в статутних фондах яких є державний пакет акцій, є те, що держава як особливий суб'єкт права використовує представництво для реалізації своїх прав. Представництво держави в корпоративних відносинах здійснюється через взаємодію цілої системи державних органів – законодавчих і виконавчих. Забезпечення ефективного використання державного майна і впровадження прозорого та раціонального механізму реалізації державою своїх прав власника стають домінуючими функціями головного приватизаційного відомства країни – Фонду державного майна України [9].

Таким чином, механізм управління державним сектором економіки виявляється через взаємодію між міністерствами як суб'єктами управління державним сектором і товариствами, які до нього відносяться, і такий механізм залежить від організаційно-правової форми державних товариств. На особливу увагу заслуговують питання управління державними корпоративними правами, оскільки державний сектор економіки включає у свою структуру акціонерні товариства з державною часткою в статутному фонді.

Управлінський вплив держава справляє через органи виконавчої влади шляхом приватизації, передачі в довірче управління, передачі в оренду, встановлення завдань державним товариствам, участі в органах управління акціонерних товариств, внесення майна до статутного фонду господарських товариств, передачі в господарське ведення та оперативне управління. Пряме управління здійснюється щодо таких казенних товариств і таких, пакети акцій яких належать державі.

Актуальною на сьогодні залишається проблема вдосконалення вищезазначених механізмів управління державними корпоративними правами з метою підвищення ефективності корпоративного управління товариствами, яке для України набуває особливого значення, оскільки корпоративний сектор економіки формує основу сучасної ринкової економіки і визначає її конкурентоспроможність.

Для оцінювання економічного потенціалу державної власності і виявлення її функціональної ролі велике значення мають кількісні показники, що фіксують масштаби прямої державної участі в підприємницькій діяльності. Серед найчастіше використовуваних – частка ВВП, яка формується в державному секторі; відсоток державних активів у загальній сумі сукупних (матеріальних і фінансових) активів корпорацій; частка держави у виробництві умовно-чистої продукції; питома вага державних інвестицій в промисловість та інфраструктуру, а також в основний капітал не сільськогосподарських галузей; частка держави у валовому нагромадженні основного капіталу тощо. Кожен з них характеризує специфічний аспект рівня розвитку державної власності, відповідно, динамічний ряд для кожного з цих індикаторів базується по-різному. В результаті складається ряд змінних показників, що в сукупності дають динамічну картину явища [8].

Методика оцінки ефективності діяльності державних корпорацій, як і більшість методів оцінки інших суб'єктів господарювання, базується, переважно, на економічних показниках.

Економічні характеристики не завжди відображають повною мірою ступінь відповідності результатів роботи суб'єкта господарювання поставленим задачам й не можуть

бути надійним індикатором діяльності підприємства. В більшій мірі це стосується підприємств державного корпоративного сектора, де, зокрема, прибутковість, рентабельність, строк окупності інвестицій не завжди є актуальними для держави як акціонера.

Державне регулювання у сфері корпоративних відносин потребує:

- чіткого визначення та розмежування повноважень органів державного управління у галузі корпоративного управління;
- посилення державного контролю за дотриманням акціонерними товариствами та професійними учасниками фондового ринку прав акціонерів;
- визначення та оприлюднення державної політики щодо підприємств з державними частками (закріплення за державою пакетів акцій цих підприємств, їх відчуження, управління підприємствами), яка впливає на корпоративне управління;
- підвищення ефективності управління державними корпоративними правами;
- підвищення кваліфікації державних службовців у галузі корпоративного управління.

Важливими чинниками ефективного розвитку вітчизняного корпоративного сектора є вдосконалення політики державного стимулювання діяльності корпорацій; державне стимулювання утворення акціонерних товариств з малою чисельністю власників і працюючих за класичним типом, який ґрунтується не на перерозподілі існуючих фондів, а на акумуляції капіталів; введення у практику стимулювання економічної діяльності корпорацій через диференціацію податку на додану вартість; встановлення знижених ставок податку на додану вартість для підприємств, що освоюють імпортозамінюючу продукцію.

Держава, навіть не будучи акціонером, але виступаючи регулятором корпоративних відносин, зберігає щодо українських корпорацій дієві механізми перерозподілу капіталу, використовуючи для цього систему оподаткування, ліцензування, контролю та інші засоби впливу. Втім, на сьогодні залишається неформованою прийнятна і виважена

політика щодо реалізації завдань регуляторної діяльності держави в корпоративному секторі економіки.

Отже, удосконалення механізмів управління державними корпоративними правами безпосередньо пов'язане із визначенням оптимальних критеріїв оцінювання ефективності управління державними корпоративними правами, як і державного підприємництва в цілому. Але при виборі стратегії підвищення ефективності функціонування вітчизняних товариств з державною часткою необхідно враховувати особливості формування національної моделі корпоративного управління. При цьому слід враховувати вітчизняні особливості формування корпоративного сектора економіки. По-перше, формування корпоративних структур в Україні зумовлено приватизацією державних товариств, головними складовими якої є роздержавлення, демонополізація та корпоративізація. По-друге, основною метою структурної перебудови економіки було вирішення комплексу завдань формування засад ринкової економіки. Необхідно враховувати зв'язок між потребою у вдосконаленні механізмів управління державними корпоративними правами з метою підвищення ефективності корпоративного управління товариствами в цілому.

Подальший розвиток корпоративних відносин в Україні повинен відбуватися на основі загальноприйнятих принципів ефективного корпоративного управління з урахуванням світового досвіду та особливостей України. Формування системи корпоративного управління України в сучасних умовах економічного розвитку повинно визначатися потребами створення необхідних передумов для втілення загального принципу управління корпораціями – розмежування власності і управління. Однак, механізми та конкретні інструменти впливу держави на цей процес мають відповідати особливостям структурної моделі корпоративного управління, що вже визначилися в Україні.

Бібліографія

1. **Господарський кодекс України від 16.01.2003 р.** // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 21–22.

2. **Економіка України: макропроблеми розвитку: Колективна монографія** / Відп. ред. В.Ф. Беседін, А.С. Музиченко. – К.: НДЕІ, 2008. – 328 с.

3. **Жадан І. О. Концептуальне забезпечення управління державними корпоративними правами** / І.О. Жадан // Економіка України. – 2003. – № 7. – С. 47–51.

4. **Закон України “Про акціонерні товариства”** від 17.09.2008 р. № 514-VI / Відомості Верховної Ради України. – 2008. – № 3. – С. 150.

5. **Корпоративне управління: підручник** / М. П. Мальська, Н. А. Мандюк, Ю. С. Зацько. – К.: Знання, 2012. – 348 с.

6. **Педько А.Б. Власність, контроль і конфлікт інтересів в акціонерному товаристві.** – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 325 с.

7. **Реформування відносин власності в Україні: Монографія** / Під ред. О.Ю. Рудченка, С.Ю. Ледомської – К.: КФ ДП НДЕІ Мінекономіки та з питань європейської інтеграції, 2004. – 502 с.

8. **Тараш А.І. Економічний аспект управління державною акціонерною власністю** // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 11. – С. 21–34.

Рецензент: д.е.н., професор Гринчуцький В.І.

УДК 338.2

В. М. ГУС

ОСОБЛИВОСТІ ЛІСОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА ТА ОСНОВНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ

У статті розкрито класифікацію витрат для підприємств лісового господарства, їх формування, вплив на господарську діяльність та наведені основні пріоритети розвитку галузі.

The article deals with the classification of costs for forestry enterprises, their formation, the impact on economic activity and are the main priorities for the industry.

Ключові слова: лісогосподарське виробництво, витрати виробництва, лісове господарство.

© Гус В.М. – к.е.н., доцент Національного університету водного господарства та природокористування